

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

-

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi jatkossa mahdollisuus keskittyä aiempaa paremmin yksittäisen asiakkaan asioiden hoitamiseen ja luottamuksellisen suhteen rakentamiseen. Oikea-aikainen päätöksenteko mahdollistuisi ja palvelut kohdentuisivat aidosti asiakkaan tarpeen mukaisesti. Sosiaalityöntekijöiden runsas vaihtuvuus vähenisi ja pysyvyys lisääntyisi. Myös osallistuminen lapsen sijoitusprosessiin tiiviimmin mahdollistuisi.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

On tärkeää, että sijaishuoltoon sijoitettujen lasten ja nuorten monialainen integroitu palvelukokonaisuus määrittyy riittävän selkeästi siten, että integraatio on sekä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön että käytännön hoito- ja kasvatustyön kannalta riittävän toimiva. Diakonissalaitoksen intensiivihoidossa pitkään jatkuneen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen rajapinnalla tapahtuneen työskentelyn ja tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan todeta muutamia huomioita lastensuojelun ja terveydenhuollon integroivien palveluiden kehittämisen tueksi:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen asiantuntijuuden aitoa integraatiota tukevien moniammatillisten rakenteiden ja hoidollisten käytänteiden kehittäminen vie aikaa. Tämä edellyttää konkreettisia yhteistyörakenteita.
- Haastavien ja monimutkaisten hoitoprosessien ohjaaminen edellyttää eri ammattiryhmien asiantuntijuusrajojen ylittämistä ja nopeasti syntyvien uusien tilanteiden mukaan muuntuva joustavaa yhteistyötä eri ammattiryhmien välillä. Moniammatilliselle yhteistyölle ja horisontaaliselle asiantuntijuudelle on monia esteitä mm. hierakia, valtapositiot, tavat ja tottumukset, kieli ja terminologia, emootiot, luottamuksen puute (Parviainen 2006). Yhteistyön syntyminen on hidas, vuosia kestävä prosessi, joka edellyttää luottamusta, kunnioittamista ja sopivaa erillisyyttä eri ammattiryhmien välillä (Pasanen 2017).
- Johtamisella ja sitä tukevilla rakenteilla on suuri merkitys integroivien palveluiden laadun toteutumisen kannalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen integroinnissa johtamisrakenteen tehtävä on varmistaa hoitoyhteisön toimintakyky ja rakentava dialogi. Selkeät johtamisen rakenteet tukevat ammatillisuuden ja kunnioituksen säilymistä sekä asiakassuhteissa että moniammatillisen työyhteisön keskinäisissä suhteissa (Leppänen & Martikainen 2017)

Lisätietoa:

Leppänen, L. & Martikainen, S. (2017). Intensiivihoidon sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöllisistä puitteista ja rajapinnoista. Teoksessa: Pasanen, T., Katajamäki, K., Martikainen S., Valkonen, M. & Leppänen L. (Toim.) Turvallista liikettä rajapinnoilla. Helsingin Diakonissalaitoksen intensiivihoidon. 38–43.

Parviainen, J. (2006). Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa: Parviainen, J. (Toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere University Press. 155–187.

Pasanen, T. (2017). Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet. Teoksessa: Pasanen ym. (Toim.) Turvallista liikettä rajapinnoilla. Helsingin Diakonissalaitoksen intensiivihoidon. 125–141.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

-

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

-

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Pitäisikö vaativa sijaishuolto ja sen sisältö määritellä tarkemmin?

Näemme hyvänä kehityksenä, että lainsäädännön keinoin lähdetään vahvistamaan sitä, että terveydenhuollon palvelut ovat integroituna vaativaan sijaishuoltoon.

Näkemyksemme mukaan tarpeen voisi olla myös kategoriat f) ja g), joissa vaativaa sijaishuoltoa järjestettäisiin f) sijaishuollon palveluna, johon on konkreettisten rakenteiden kautta integroituna lasten- ja nuorisopsykiatria sekä perusopetus ja g) sijaishuollon palveluna, johon on integroituna vammaispalvelut sekä perusopetus.

Henkilökuntamäärien uusilla mitoituksilla voitaisiin osaltaan varmistaa hoidon laatua, mutta käytännön toteutuksessa olisi suuria haasteita kuten raportissa todetaankin. Kustannusten hillitsemiseksi ennaltaehkäisevien integroitujen palvelujen kehittäminen on tärkeää.

Integroitujen palveluiden vaikuttavuus tekee niistä kustannustehokkaita (Niemi & Åstedt 2017).

Perheen tukemisen painottaminen on tärkeä asia. Lapsen ja perheen hoitaminen selkeän kokonaissuunnitelman mukaisesti tukee lapsen hoitoprosessin vaikuttavuutta, perheen yhdistymistä sekä integroi hoitoprosessia kunnan muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin (Roisko 2017).

Lisätietoa:

Niemi, I. & Åstedt, T. (2017). Intensiivihoidon taloudellisuus muihin palveluihin verrattuna. Teoksessa: Pasanen ym. (Toim.) Turvallista liikettä rajapinnoilla. Helsingin Diakonissalaitoksen intensiivihoidon. 172–175.

Roisko, J. (2017). Multisysteeminen perhetyö. Teoksessa: Pasanen ym. (Toim.) Turvallista liikettä rajapinnoilla. Helsingin Diakonissalaitoksen intensiivihoidon. 111–115.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Erityisen huolenpidon jaksojen tuottamisen rajaaminen valtion lastensuojeluyksiköille, yksityisille koulukodeille sekä kunnan ja maakunnan omistamille lastensuojelulaitoksille saattaa aiheuttaa pulaa sijaishuoltopaikoista, joissa voidaan toteuttaa erityisen huolenpidon jaksoja. Palvelun jaksojen tuottamisen rajaaminen ja kilpailukentän supistuminen saattaa vaikuttaa palveluiden kehittämiseen ja hoitovuorokausihintoihin.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

Tämä tarkennus kiinnipidon suhteen voi tarjota mahdollisuuden selkeyttää hoidon rajoja, mikä voi vähentää kiinnipitoihin ajautumista sekä vahvistaa lapsen ja nuoren oikeuksia. Tarkempi rajanveto herättää pohtimaan myös hoitotyön sisältöjä ja tavoitteita. Voidaanko tämä uusi käsitteellistäminen ymmärtää niin, että hoitotyö jatkuu niin kauan, kun lapsi tai nuori on vielä tavoitettavissa hoitotyön keinoin puhumalla, rauhoittamalla (esim. rauhoittava koskettaminen voisi kuulua tähän myös), mutta kun kiinnipito alkaa niin, mitä tapahtuu hoitotyölle?

Käsitteiden tasolla puhutaan hoidollisen toimenpiteen ja välttämättömän turvaamistoimenpiteen erosta. Hoidon perusperiaatteena täytyy olla tilanteiden ennakointi ja sanoittaminen eli ei provosoida kiinnipitoja, kuten kiinnipitokoulutuksissa ohjeistetaankin.

Traumatisoituneiden lasten kohdalla kiinnipidon merkitys on otettava erityisen tarkastelun kohteeksi, koska se saattaa laukaista traumareaktioita. Toisaalta lapsi saattaa kamppailla omien traumakokemustensa kanssa jo ennen kiinnipidon alkamista.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Näkemyksemme mukaan täsmennykset ovat tarpeellisia, mutta käytännössä palvelu ei nykyisinkään toimi riittävällä tavalla johtuen resurssien vähyydestä.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Leppänen Marja-Leena
Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr - Lapsi- ja perhepalvelut